

Tingsrätten

SVERIGES DOMSTOLAR

Att få sin sak prövad i en opartisk domstol är en grundläggande rättighet. Domstolarnas uppgift är att bereda mål, fatta beslut och döma på ett rättssäkert och effektivt sätt.

De allmänna domstolarna består av tingsrätter, hovrätter och Högsta domstolen. Här avgörs brottmål, familjerelaterade mål och tvistemål mellan företag eller enskilda individer. Mål som avgjorts i tingsrätten kan i de flesta fall överklagas till hovrätten.

Vad gör tingsrätten?

I Sverige finns 48 tingsrätter som hanterar mål från sina geografiska närområden. I tingsrätten arbetar domare, notarier, föredragande, domstolshandläggare och administrativ personal. De bereder mål, fattar beslut och dömer. I tingsrätten verkar också nämndemän som deltar i det dömande arbetet. Målen i tingsrätten kan delas in i olika kategorier.

Brottmål. Tingsrätten handlägger och dömer i brottmål, till exempel vålds-, stöld-, narkotika-, skatte- och trafikbrott. Ett misstänkt brott utreds av polisen i en förundersökning. En åklagare tar sedan ställning till om målet ska föras vidare till tingsrätten genom ett åtal.

Tvistemål. Tingsrätten handlägger och dömer i olika typer av tvistemål. En tvist uppstår när två parter inte kommer överens. Det är vanligt med tvist om pengar – till exempel i samband med utförda tjänster. Tvisten kan också gälla tolkningen av ett avtal eller ett testamente.

Familjerelaterade mål. Som tvistemål räknas också familjerättsliga mål där parterna i en familj har svårt att komma överens, ofta i samband med en skilsmässa. Tvisten kan handla om exempelvis vård-

nad, boende, umgänge och underhållsbidrag till barn. Andra familjerättsliga tvister är bodelning och arv.

Ärenden. Tingsrätten fattar beslut i olika ärenden. Exempel på ärenden är ansökan om adoption, god man, bodelningsförrättare, boutredningsman och förvaltare.

Skuld och konkurs. För att en skuld ska kunna drivas in måste den vara fastställd. Ett sådant beslut kan fattas av Kronofogdemyndigheten eller av en tingsrätt genom dom. Kronofogdens beslut om utmätning eller eventuell skuldsanering kan överklagas hos tingsrätten.

Om en person eller ett företag inte kan betala sina skulder i rätt tid och inte kommer att kunna betala dem under en längre period, kan tingsrätten fatta beslut om konkurs och utse en konkursförvaltare.

Mark- och miljömål. Det finns fem mark- och miljödomstolar knutna till var sin tingsrätt. De handlägger mål om miljö och vatten, fastighetsbildning och plan- och byggärenden.

”Bevisen är kärnan i rättegången”

– Tingsrättens uppgift är att döma efter de bevis som finns. Domstolen är opartisk och det är viktigt att alla som är inblandade i en rättegång känner att vi har lyssnat till dem, konstaterar Agneta Lilja, rådman vid Jönköpings tingsrätt.

– En vanlig missuppfattning är att domstolen går till botten med vad som egentligen har hänt, att vi är detektiver. Men domstolens uppgift är att ta ställning till de bevis som finns. Det är bevisen som är själva kärnan i rättegången, säger Agneta Lilja.

Oavsett vilken typ av mål det är som tas upp i en rättegång så är det alltså bevisen som styr. Och i brottmål är den som åtalar någon skyldig att ta fram bevisen.

– Bevisningen kan bland annat bestå av polisens utredning och dokumentation från brottsplatsen, av vittnesmål eller skrivna dokument. Hur bevis-

Agneta Lilja, rådman vid tingsrätten, kommer genom sitt dömande arbete i kontakt med alla typer av mål.

ningen ser ut varierar mellan olika typer av mål och självklart också från fall till fall.

Även vägen fram till rättegång och dom ser olika ut beroende på om det rör sig om en tvist eller ett brottmål.

Söker enighet i tvistemål

Vid tvistemål försöker domstolen hjälpa parterna att komma överens utan att det leder till rättegång. Ett tvistemål av ekonomisk karaktär inleds med att den som driver frågan ansöker om stämning hos tingsrätten. Tingsrätten utfärdar stämningen, begär in bevisen i målet och kallar sedan alla inblandade till en muntlig förberedelse.

– Vid den muntliga förberedelsen försöker vi reda ut frågan och få parterna att komma överens. Lyckas man enas kan överenskommelsen skrivas in i en dom och målet kan avslutas. Det är ganska vanligt att man kommer överens och många är både glada och lättade efteråt, konstaterar Agneta Lilja.

Om de inblandade inte kan enas kallar tingsrätten till rättegång. Beroende på målets typ och omfattning kan upp till tre domare medverka i rättegången. Domen i tvistemålet meddelas inom några veckor.

Vårdnadstvist vanligt i familjemål

Också i familjerelaterade tvistemål är förhoppningen att parterna ska komma överens. Ofta handlar det om vårdnadstvister där två föräldrar inte kan enas efter en skilsmässa och därför vänder sig till tingsrätten.

– Det första domstolen gör är att se till att fallet utreds i kommunens familjerätt, vars uppgift är att stödja barn och föräldrar i familjerättsliga frågor. Efter deras utlåtande och förslag på lösning utfärdar vi oftast ett tillfälligt beslut. Då får föräldrarna tid på sig att pröva om den föreslagna lösningen fungerar, förklarar Agneta Lilja.

Om föräldrarna accepterar lösningen skriver tingsrätten ner denna i en dom. Om lösningen inte fungerar fortsätter tvisten och tingsrätten kallar till rättegång. Domen meddelas sedan inom några veckor.

”För mig känns arbetet extra meningsfullt när parterna kommer överens så att en tvist inte behöver gå till rättegång.”

Processen vid brottmål

Brottmål har ett annat förlopp. Polis tillsammans med åklagare utreder brottet. I samband med allvarigare brottslighet ska tingsrätten avgöra om häktning är aktuellt. Häktning innebär att den misstänkte frihetsberövas under tiden som brottet undersöks och prövas. När undersökningen av brottet är genomförd väcker åklagaren åtal om bevisen är tillräckligt starka. Tingsrätten utfärdar då stämning och därefter genomförs rättegången.

– Domen avkunnas sedan i många fall direkt i samband med rättegången. Då förklarar domaren vad domstolen kommit

fram till och vilka skäl man har. Att få ett snabbt besked är en fördel för alla inblandade eftersom den som har frågor om domen då kan få svar på plats. Domen skickas sedan skriftligen inom en vecka.

– Skillnaderna mellan ett tvistemål och ett brottmål är alltså stora, men en sak har alla mål gemensamt, poängterar Agneta Lilja. Alla inblandade ska uppleva att de har behandlats lika inför lagen – att de har blivit sedda och att vi verkligen har lyssnat på vad de har att säga.

Inför rättegången

Nästan alla kommer någon gång i livet i kontakt med en domstol. Som enskild medborgare kan det finnas olika anledningar till att man berörs av ett mål i tingsrätten.

Kallad till domstol?

Om man är part i ett mål är man skyldig att infinna sig till rättegången. Om någon uteblir kanske rättegången måste ställas in, vilket för med sig stora kostnader för samhället och besvär för de som faktiskt kommit till domstolen.

Också som vittne måste man delta i rättegången om man har blivit kallad. Vittnen bidrar till ett rättssäkert samhälle, eftersom deras berättelser kan ha stor betydelse för hur domstolen ska döma. Att vittna är därför en samhällsplikt.

Om man är kallad till en rättegång och inte kommer kan man få betala vite, alltså en summa pengar, och bli hämtad till rätten av polis.

Om det finns särskilda skäl, till exempel allvarig sjukdom, kan parter eller vittnen delta i rättegången via telefon eller videokonferens.

Appen ”Domstolsguiden”

För att förbereda sig inför en rättegång kan man ladda ner appen ”Domstolsguiden”. Appen innehåller bland annat praktisk information om vad man ska tänka på när man kommer till domstolen och hur det går till under en rättegång. Där finns också bildspel

över vem som är vem i rättssalen och filmklipp. Appen finns att ladda ner gratis på App Store och Google Play.

Vittnesstöd

Ett vittnesstöd är en person som arbetar ideellt med att hjälpa brottsoffer och vittnen med stöd och praktisk information i samband med en brottmålsrättegång.

Andra språk

Rättegångar vid svenska domstolar ska hållas på svenska. I vissa domstolar är det möjligt att föra sin talan på minoritetsspråken samiska, finska eller meänkieli (tornedalsfinska). Den som inte kan svenska har rätt till en tolk. Tolk kan också kallas in om parter, vittnen eller andra berörda har talsvårigheter eller nedsatt hörsel. Tolken betalas av domstolen.

Juridisk rådgivning och kostnader vid rättegång

Eftersom det är viktigt att domstolen är objektiv och opartisk kan inte tingsrätten ge juridisk rådgivning. En advokatbyrå kan lämna råd i olika juridiska frågor och om hur processen i tingsrätten kan läggas upp.

Själva rättegången är alltid kostnadsfri, men i samband med tvistemål och vissa domstolsärenden tar domstolen ut en ansökningsavgift.

Juridiskt stöd vid brottmål

Som brottsoffer kan man i vissa fall få ett målsägandebiträde, det vill säga en jurist som hjälper till vid rättegången och med skadeståndskrav. Detta gäller bland annat vid sexualbrott, misshandel, olaga frihetsberövande och rån. Det kostar inget att få ett målsägandebiträde.

Som tilltalad i samband med ett allvarigare brott får man en offentlig försvarare, det vill säga en försvarsadvokat. Försvarsadvokaten bekostas av staten men den tilltalade kan, om han eller hon döms för brottet, bli återbetalningsskyldig. Beroende på vilken inkomst man har måste man då betala tillbaka hela eller delar av statens kostnader för både målsägandebiträdet och den offentliga försvararen.

Juridiskt stöd vid tvistemål

I tvistemål får den part som förlorar målet normalt betala båda parternas kostnader, bland annat advokathjälp. I familjemål betalar parterna i regel sina egna kostnader.

Om man hamnar i tvist och behöver ekonomisk hjälp, ska man i första hand utnyttja rättsskyddet i sin hem- eller företagsförsäkring för att täcka kostnaderna för advokathjälp, utebliven arbetsinkomst och andra utgifter. Om man saknar försäkring kan samhället i vissa fall bevilja rättshjälp.

Ersättning till parter och vittnen

Målsägande och vittnen har rätt till viss ersättning för resan till domstolen, kostnader för uppehålle samt för förlorad arbetsinkomst. Liknande ersättning kan också betalas ut om den tilltalade frikänns för brottet.

Mer information

Mer information om förberedelserna, ersättningar och kostnader vid en rättegång finns på Sveriges Domstolars webbplats www.domstol.se samt på Brottsoffermyndighetens webbplats www.rattegangsskolan.se.

Förhandling i tingsrätten

Vad menar de i tingsrätten?

Målsägande

Den som man tror har blivit utsatt för ett brott.

Tilltalad

Den som är åtalad i ett brottmål på grund av att åklagaren misstänker att han eller hon har begått ett brott.

Kärande

Den som inleder processen i ett tvistemål genom att lämna in en ansökan om stämning till tingsrätten.

Svarande

Den som blir stämd i ett tvistemål - alltså kärandens motpart.

Parter

De som är direkt berörda av ett mål eller ärende, till exempel tilltalad, målsägande, åklagare eller kärande. Vittnen och ombud är inte parter.

Ombud

Den som har fått fullmakt att föra en parts talan, alltså att representera parten i rättegången. Ett ombud är ofta en jurist eller en advokat, och ger också parten juridisk hjälp.

Muntlig förberedelse

Ett möte där tingsrätten träffar parterna för att reda ut en tvist och för att försöka hjälpa de inblandade att komma överens utan rättegång.

Huvudförhandling

Det som i dagligt tal kallas "rättegång".

Roller i tingsrätten vid brottmål

- 1 MÅLSÄGANDEBITRÄDE.** Ett målsägandebiträde är en jurist, ofta advokat, som hjälper målsäganden med att föra talan under rättegången.
- 2 MÅLSÄGANDE.** Målsägande är den person som man tror har utsatts för brott.
- 3 ÅKLAGARE.** Åklagaren arbetar på uppdrag av staten. Åklagarens uppgift är att leda förundersökningen, besluta om åtal och föra talan i domstol.
- 4 NÄMNDEMÄN.** Nämndemän dömer tillsammans med domaren. De är inte utbildade jurister, utan har andra yrken. Nämndemännen och domaren har var sin röst när domen ska beslutas.
- 5 ORDFÖRANDE.** Rättegången leds av en domare som är jurist. Domaren ansvarar för domen tillsammans med nämndemännen.
- 6 PROTOKOLLFÖRARE.** Protokollföraren är anställd vid tingsrätten och antecknar det som sägs i rättegången.
- 7 FÖRSVARARE.** Försvarare är en person, ofta en advokat, som hjälper den tilltalade under rättegången. I samband med allvarigare brott utser tingsrätten en offentlig försvarare, en försvarsadvokat.
- 8 TILLTALAD.** Tilltalad är den person som misstänks för brottet.
- 9 TOLK.** Om parter, vittnen eller andra som ska höras inför rätten inte behärskar svenska, har talsvårigheter eller nedsatt hörsel kan tingsrätten anlita en tolk.
- 10 ÅHÖRARE.** Rättegångar är i regel öppna för allmänheten som kan närvara som åhörare.
- 11 VITTNEN.** Vittnen är personer som berättar om något de sett eller hört som kan vara viktigt för rättegången.
- 12 SAKKUNNIG.** Om målet kräver expertkunskaper inom ett område kallar tingsrätten eller parterna in sakkunniga, till exempel läkare eller psykologer.

Inspelning av förhör

Alla förhör i tingsrätten dokumenteras med hjälp av video. Det är bara förhören som spelas in, det vill säga inte hela rättegången. Videoinspelningen görs för att förhören inte ska behöva göras om i de mål som går vidare till hovrätten. På så sätt behöver målsägande och vittnen oftast bara infinna sig en gång.

Ljudet från inspelningen är en offentlig handling och kan i regel lämnas ut både till allmänheten och till berörda parter. Bilderna är dock sekretessbelagda och är inte tänkta att visas utanför domstolarna. Som berörd part kan du få videon visad i domstolens lokaler. När målet är slutligt avgjort förstörs bilderna.

4

5

6

4

7

8

9

11

12

10

Domstolen - en trygg och säker plats

Svenska domstolar präglas av öppenhet och tillgänglighet, och tingsrätten ska vara en trygg och säker plats för alla som vistas där – parter, vittnen, åhörare och medarbetare.

En rättegång ska genomföras lugnt och sakligt. Att ordningen är god är viktigt för dem som deltar, till exempel parter och vittnen.

Om någon är rädd för en person eller av annan orsak har svårt att vittna i personens närvaro, kan domstolen bestämma att denne inte får närvara under förhöret. Man kan också få hjälp av ett vittnesstöd som bidrar med stöttning och praktisk information.

Säkerhet vid rättegång

De flesta domstolar har ordningsvakter som ansvarar för att upprätthålla ordningen i vänthallen. Om situationen kräver det sitter de också med under rättegången.

I samband med mål där det finns en hotbild kan rättegången genomföras med stöd av olika säkerhetshöjande åtgärder, till exempel i form av säkerhetskontroll. Den innebär att alla som besöker domstolen måste passera en larmbåge, och väskor röntgas eller genomsöks så att inga farliga föremål tas med in i domstolen.

Öppna rättegångar ger insyn

Huvudregeln är att förhandlingar i domstolen är offentliga. Offentlighetsprincipen är en av hörnstenarna i ett demokratiskt samhälle och ett sätt att ge den enskilda medborgaren insyn i myndigheternas verksamhet. Av hänsyn till parterna kan ändå en förhandling eller delar av den hållas inom stängda dörrar. Det innebär att allmänheten inte får närvara i rättssalen. Stängda dörrar är ovanligt i tingsrätten, men det förekommer bland annat vid sexualmål.

Väntrum för målsägande och vittnen

Alla tingsrätter kan erbjuda ett särskilt väntrum för bara målsägande och vittnen, som alternativ till den stora vänthallen. Väntrummet är en avskild miljö där man kan förbereda sig i lugn och ro.

Följderna av ett brott

När någon döms för ett brott bestämmer tingsrätten samtidigt ett straff, en så kallad påföljd. Det kan vara exempelvis böter, villkorlig dom, skyddstillsyn eller fängelse. Det finns särskilda påföljder för ungdomar och för personer som är i behov av exempelvis rättspsykiatrisk vård.

Varje brott har en straffskala som anges i lagen. När tingsrätten bestämmer påföljden tar man hänsyn till försvårande och förmildrande omständigheter som kan göra straffet strängare eller mildare.

Tingsrätten väger också in faktorer som tidigare brottslighet, ålder och vårdbehov. Olika straff kan även kombineras.

Böter. Om den tilltalade döms att betala böter sker det oftast i form av dagsböter. Dagsbotens summa påverkas både av den dömdes ekonomi och av hur allvarligt brottet anses vara.

Villkorlig dom. Om enbart böter är ett för mildt straff, men tingsrätten anser att den dömda inte kommer att begå något nytt brott, kan en villkorlig dom i stället dömas ut. Den innebär en prøvotid

på två år i stället för fängelse. Om ett brott begås under denna tid kan straffet omvandlas till fängelse.

Skyddstillsyn. Skyddstillsyn påminner om villkorlig dom men innebär också att den dömda ställs under övervakning. Tingsrätten kan också besluta om läkarvård, arbete och boende under prøvotiden.

Fängelse. Fängelse är samhällets sätt att straffa den som begår ett allvarligt brott, och den som döms till fängelse förlorar sin frihet under en tid. Ett fängelsestraff kan vara från 14 dagar till livstid. Normalt frigges den som döms till fängelse när två tredjedelar av straffet har avtjänats. Livstidsstraffet ►

- ▶ saknar tidsbegränsning men kan under vissa förutsättningar omvandlas till ett tidsbegränsat straff.

Fängelsestraffet avtjänas på en av Kriminalvårdens anstalter med en säkerhetsnivå anpassad efter den intagne. Ungdomar under 18 år döms till sluten ungdomsvård i stället för fängelse och ingen under 21 år kan dömas till livstids fängelse.

Fotboja. Om man dömts till högst sex månaders fängelse kan Frivården fatta beslut om att straffet får avtjänas genom intensivövervakning med elektronisk kontroll, så kallad fotboja. Den dömd avtjänar då straffet i hemmet och kan fortsätta att arbeta.

Skadestånd. Den som dömts för ett brott kan få betala skadestånd till brottsoffret. Skadeståndet kan till exempel omfatta ersättning för föremål eller läkarvård, sveda och värk eller kränkning.

Samhällstjänst och ungdomstjänst. En tilltalad kan dömas till att utföra oavlönat arbete under en bestämd tid.

Särskild vård. I vissa fall kan den som har dömts för ett brott överlämnas till särskild vård, exempelvis ungdomsvård eller rättspsykiatrisk vård. Detta sker efter utredning av vårdbehovet.

Rättssäkerhet

Målet med det svenska rättsväsendet är att trygga enskildas rättssäkerhet. Det innebär att alla människor har ett lika värde inför lagen.

Konkreta exempel på rättssäkerhet är att alla rättegångar utförs på samma sätt i hela landet, att de hålls på svenska och att alla deltagare i rättegången behandlas på samma sätt oavsett inkomst eller social status.

Offentliga handlingar

Den svenska offentlighetsprincipen innebär en rättighet att begära ut handlingar i alla mål. Viss information kan dock vara sekretessbelagd.

Att överklaga tingsrättens dom

Om ingen av parterna i ett mål överklagar tingsrättens dom vinner domen ”laga kraft”. Det innebär att det som sägs i domen är det som gäller i frågan. Om parterna vill överklaga domen eller beslutet gör de det till hovrätten.

Hovrätter finns i Malmö, Göteborg, Jönköping, Stockholm, Sundsvall och Umeå. I vissa fall krävs prövningstillstånd för att målet ska tas upp i hovrätten. Det innebär att alla mål inte

tas upp automatiskt utan måste uppfylla vissa kriterier. Prövningstillstånd krävs också om ett mål från hovrätt överklagas vidare till Högsta domstolen. Den tar bara upp mål som kan bli vägledande för hur tingsrätter och hovrätter ska döma i liknande mål i framtiden.

Missnöje med hanteringen av ett mål

Om man har synpunkter på hur tingsrätten har handlagt målet kan man vända sig till Justitieombudsmannen. Detta gäller oavsett om man accepterar domen eller inte.

Brottsofferfonden

Den som har dömts för ett brott som kan ge fängelse ska betala en avgift till Brottsofferfonden. Brottsofferfonden bekostar verksamhet som är till nytta för brottsoffer, bland annat forskning, utbildning och verksamhetsstöd till brottsofferjourer och vittnesstöd.

Mer om tingsrätten

Tingsrätterna finns på 48 orter i Sverige. Vilken tingsrätt som tar upp ett mål beror på vilka kommuner som ingår i respektive tingsrätts upptagningsområde.

Till fem av tingsrätterna hör också mark- och miljödomstolar.

Besök oss på www.domstol.se

SVERIGES DOMSTOLAR

www.domstol.se